

Rapuhippa

Kesto: noin 15 min

Kenelle: alakoulu

Missä: ulkona (tai liikuntasalissa)

Milloin: kaikkina vuodenaikoina

Tarvikkeet: (joukkueliivit)

Eräpassin osio: kalastus

Oppimistavoitteet: opitaan tuntemaan suomalaiset rapulajit ja niitä uhkaavat vaarat

TAUSTATIETOA

Suomessa on kaksi yleisesti esiintyvää rapulajia, jotka ovat jokirapu ja täplärapu. Lisäksi Suomeen on istutettu kapeasaksirapuja muutamaan järveen ja Itämerellä tavataan satunnaisesti villasaksirapuja. Jokirapu on Suomen alkuperäinen laji ja Euroopan yleisin rapulaji. Täplärapu, joka alun perin on kotoisin Pohjois-Amerikasta, on istutettu Suomeen 1960-luvulla.

Rapu on hyödyllinen pohjaeläin, joka syö kuollutta pohjaeliöstöä (kasveja ja eläimiä). Ravuilla on 10 raajaa. Eturaajat ovat kehittyneet voimakkaiksi saksiksi. Isokokoinen rapu voi helposti napsaista katki jopa ihmisen sormen! Takaruumiin raajat ovat uimista varten ja keskiruumiin jaloilla rapu kävelee. Ravuilla on kova kitiininen kuori, joka toimii ulkoisena tukirankana ja suojana. Ravuilla ei siis ole luurankoa, vaan niiden lihakset kiinnittyvä kuoreen. Jotta rapu pystyy kasvamaan, on sen vaihdettava kuorta säännöllisesti: rapu luo vanhan kuorensa ja uusi kuori on aluksi pehmeä, mikä mahdollistaa kasvamisen. Suomessa esiintyvistä ravuista jokiravut ovat noin 10 cm pituisia ollessaan 7-vuotiaita.

Ravut haistelevat ja maistelevat tuntosarvillaan ja saksiansa kärkiosilla. Ravut voivat nähdä samaan aikaan sekä eteen että taaksepäin, sillä niiden silmät ovat ”tappien” päässä ja liikkuvat tosistaan riippumatta. Ravut hengittävät kiduksilla. Suomessa esiintyvät ravut vaipuvat talveksi horrokseen.

Jokirapu (*Astacus astacus*) ja **Täplärapu** (*Pasifastacus leniusculus*) ovat samankaltaisia eläimiä, mutta selkeitä erojakin on. Jokiravulla on pienemmät ja kapeammat sakset kuin täpläravulla. Täpläravun kuori on sileämpi kuin jokiravun. Täplärapu on saanut nimensä saksen hangassa olevasta sinertävästä tai valkoisesta pilkusta. Jokiravulla ei sellaista ole. Vertaile eroja alla olevien kuvien avulla!

Rapurutto on virustauti, joka tappaa jokirapuja. Täpläravut kantavat lähes aina rapuruttoa ja voivat tartuttaa sen jokirapuun, vaikka eivät itse sairastu. Siksi täplärapuja ei saa siirtää sellaisiin vesistöihin, joissa esiintyy jokirapuja. Myös ravunpyyntivälineet, kuten merrat, pitää desinfioida aina käytön jälkeen, jotta rapurutto ei leviä niiden välityksellä. Täpläravut ovat monin paikoin aiheuttaneet jokirapukantojen pienentymistä. Merkittävä syy tähän on juuri rapurutto, mutta myös täplärapujen aggressiivisempi käytös, joka häiritsee esimerkiksi jokirapujen lisääntymistä, vaikuttaa lajin taantumiseen.

Rapu on hyvin arvostettu juhlaruoka, jota syödään erityisesti heinäkuun 21. päivästä lokakuun loppuun, jolloin on virallinen ravustuskausi. Muuna aikana ravustus on kiellettyä. Ravun ruskea kuori muuttuu keitettäessä punaiseksi. Tämä johtuu siitä, että rapujen kitiinisessä kuoressa on monenlaisia värijyväsiä (valkoisia, keltaisia, sinisiä, mustia, ruskeita ja punaisia), joista kaikki muut paitsi punaiset hajoavat kuumuudessa.

Täplärapu (kuva: Wikipedia/David Perez)

Jokirapu (kuva: Metsähallitus / Anna Alaranta)

OHJEET

Ennen leikkiin ryhtymistä oppilaille voi näyttää kuvia Suomessa esiintyvistä rapuista. Yhdessä voi tarkkailla tuntomerkkejä ja puhua rapujen koosta.

Leikin kulku:

1. Piirretään maahan isohko ympyrä, joka toimii rapupyödyksenä, eli mertana.
2. Valitaan leikkijöiden joukosta yksi ”rapurutoksi” ja yksi ”ravustajaksi”, jotka toimivat siis kiinniottajina (hippoina). Loput leikkijöistä ovat rapuja.
3. Loput leikkijät (raput) jaetaan jokirapuihin ja täplärapuihin, esim. vaatteiden värin mukaan (”punaiset ja mustat ovat jokirapuja ja loput täplärapuja”) tai heille jaetaan joukkueliivit.
4. Rapurutto ja ravustaja alkavat saalistaa rapuja, jotka juoksevat karkuun.
  - **Rapurutto voi ottaa kiinni VAIN jokirapuja.** Kun rapurutto saa jokiravun kiinni, jähmettyy jokirapu paikalleen (eli sairastuu). Jokirapu pelastuu, kun **toinen jokirapu** käy halaamassa häntä ja saa näin taas juosta karkuun.
  - **Ravustaja voi ottaa kiinni sekä jokirapuja että täplärapuja.** Kun ravustaja saa jokiravun tai täpläravun kiinni, vie hän ravun mertaan. Merrasta pelastuu, kun kaksi muuta rapua tarttuu pyödykseen jäänyttä rapua käsistä ja kuljettaa hänet merran ulkopuolelle.
5. Leikki loppuu, kun kaikki ovat jähmettyneenä paikalleen tai merrassa. Tai kun leikin johtaja niin määrää.

Muunnoksia:

- Kiinniottajia on vain yksi: joko rapurutto tai ravustaja
- Leikkijöitä ei erotella jokirapuihin ja täplärapuihin

